

Zsolt Péter

Kár a szóért

A Sláger Rádióval és a Danubiussal szembeni döntés részletei ismertek a médiából. Az MPK célja nem ezek összefoglalása, hanem egy nagyobb ívű megközelítés két ellentétes nézőpontról, ahol immár nem a jobb és a bal áll egymással szemben, hanem a közpolitika és a pártpolitika.

A médiapolitikában a médiaháború vége felé, úgy 1994-ben jelent meg az a paradigma, hogy az objektivitás naivitás, ezért a kiegyensúlyozottság elérésére kell a hangsúlyt tenni. Akkor még a konzervatív értelmiségi oldal érezte magát elnyomva a nyilvánosságban, s a kiegyensúlyozottság megteremtéséhez médiafelületre lett volna szüksége. A konzervatív újságírók közül sokan felvállalták a küldetést, lemondtak a szakmai távolságtartásról, hogy értelmiségként hitük szerint valami nagyobb jót szolgáljanak: az ellenpontozást.

Elgondolkodtató érvek láttak napvilágot arról, hogy a nyelv segítségével történő manipulációval szemben nem elég a politikusnyilatkozat, sokkal inkább egy másik oldalon álló sajtótermékre van szükség, s majd így a két oldal kordában tartja egymást. Más elemzők szerint – így szerintünk is – nem a kiegyensúlyozás áldásos hatásai érvényesültek, hanem a szekértáborok elkülönülése, mely eljutott addig, hogy az egyes elfogult médiumokban már a hírek is mások, nem csak a kommentárok.

A liberális oldal egy része amikor szembesült azzal, hogy voltaképp konzervatív médiafölény alakult ki, ugyan azokat az érveket kezdte el hangoztatni – pl. saját tábor sajtójának egységesebb és radikálisabb kommunikációja -, mint amit hajdan a konzervatív médiaideológusok mondtak, és teljesen megfélemedtek saját korábbi érveikről, melyek a médiaszabadságról szóltak. Néhány konkrét évszámot is felemlítenénk.

2002-ben Pálinkás József oktatási miniszter azt ígérte, hogy ha megnyerik a választást, felosztják a közszolgálati médiát a bal és a jobboldal pártjai között, nevezetesen a Fidesz és az MSZP között. A gondolat legitimáló lényege eddigre már kiforrt, eszerint a médiába bebetonozódnak az indológiailag terhelt emberek, és ha már ezen sajnos segíteni nem lehet, akkor legalább a politikai választások során cserélődjenek le. Ott mégis csak nagyobb a mobilitás. A politikával együtt mozgó média jobb, mint a bebetonozódott médiahatalom, a pártok között szétszórt közszolgálat pedig jobb, mint a mindent visz helyzet.

A baloldal ekkor még nemigen szimpatizált ezzel az elképzeléssel, de úgy tűnik lassan ráállt. Tulajdonképpen azzal párhuzamosan, ahogy kezdte elveszíteni politikai népszerűségét. A nagy politikai pártok között médiafelosztás egészen mostanáig csak a közszolgálatra koncentrált. Nem kívántak szembesülni azzal, hogy a pártok között elosztott közszolgálat fából vaskarika, ez akkor nem közszolgálat, hanem pártmédiává válik, amit közpénzekből működtetnek.

Volt ilyen modellre nyugati példa, s ez az olasz volt, csak hogy az olasz példa mutatta meg azt is, hogy a pártok között szétesztott média megoldhatatlan konfliktusba kerül a valósággal, ha a párterőviszonyok megváltoznak. Ezek épp Berlusconi hatalomra kerülésének médiászociológiai tanulságai.

Jó néhány évet kell ugorunk az időben, ha ezt a szálát kívánjuk továbbkövetni. Egészen 2008 karácsonyáig, mikor is új és egyeztetett médiatörvény-tervezet koncepcióval lepték meg az országot a pártok, amit szinte érthetetlen módon támogattak a kicsik is, hiszen sem haszonélvezői, sem elveikkel összeegyeztethető nem lett az új médiatörvény-tervezet. Alighanem csak sodródtak. A tervezet ugyanis szintén fel kívánta osztani, immár törvényalkotási oldalról a nemzeti médiát, valahogy úgy, hogy az állam szerepét erősen megnövelte, az állami felügyelet végrehajtó és ellenőrző embereit pedig direktben a politikusok választották volna ki, olyan módon, hogy a két nagy párton kívül a többiek nem is igazán számítottak volna.

Nem kimenni, hanem behatolni, itt is ez volt az a logika, melyben a pártok először meg tudtak egyezni, bár később az egyetértés felbomlott, és az új médiatörvény a süllyesztőbe került. Többen felismerték, hogy ez a mediaszabályozási törekvés immár permanens, s ezért létrejött a civil Nemzeti Média Kerekasztal, munkálkodva a közszolgálat társadalmilag kívánatosabb kialakításán.

A Fidesz egyfelől logikusan követte saját paradigmáját, noha ma már a baloldal annyira meggyöngült, hogy médiatovábbosztás nélkül is sikerre számíthat, a szocialisták pedig elvhűség helyett inkább a kiegyezés következtében még nekik jutó szeletek végett érezhettek kényszert.

A Danubius és a Sláger pályázati veresége sem más, mint az ORTT tagjai sorában a két konzervatív, és két szocialista kiegyezése. (Az SZDSZ tagjának tiltakozása, és a második körtől már az ORTT elnökének tiltakozása a szavazás állásán nem változtatott.) Az FM1 konzorcium, és az Advenio Zrt-t pártok által favorizált volta a kiegyensúlyozás filozófiáját követi, mert ez a filozófia még nem bukott meg, s az érdekek is ezt támogatják.

A nagy kérdés immár a társadalom reakciója. A demokrácia ugyanis nem arról szól, hogy a legerősebb pártok saját érdekeiket rákényszeríthetik az egész társadalomra, hanem arról, hogy egyre több nem hatalmi, hanem méltányolható értéket kívánunk összeegyeztetni. A Danubius és a Sláger lecserélése után az emberek a fülükkel is szavazni fognak, nem kötelesek ezeket az adókat hallgatni, és akkor *kár a szóért*. A korábbi rádióadók piaci pozíciói aligha tarthatók meg, ha elfogultság vádja érheti az adókat, márpedig a rajt igen csak botladozóra sikerült.

Próbáljuk meg végül összefoglalni a tanulságot: nyilván nem Majtényi László, a mostanra lemondott ORTT elnök, vagy Sólyom László lesznek azok, akik a közpolitikától elforduló médialogikát vissza tudják terelni az újságírói szakmai autonómia felé. Erre csak a média maga képes, mely fel tudná erősíteni a megfelelő civil hangokat. A játék kimenetele abban van, hogy a nyilvánosság kontrollja minél inkább a pártok kezébe kerül, az emberek annál kevésbé hisznek a médiumoknak, még ha közjóért küzdenek is.

Persze nem szabad lebecsülni Majtényi László lépését sem, ami szimbolikus erővé válhat, s mivel lemondott, gond nélkül támadhatja az ORTT-t is. A köztisztviselőkkel szembeni legkeményebb etikai elvárás – bár ezzel nem ért egyet mindenki -, a „semlegesség etikája”. E szerint egy köztisztviselő vagy az intézmény kollektív döntését képviseli, vagy lemond. Kibeszélni csak a döntés meghozataláig lehet. További kibeszéléshez el kell hagyni a terepet, ami jelen esetben megtörtént.

A magyar tapasztalat a fenti történetekből, a politika médiaszerzési sikerei kapcsán a hiteltelenségbe rohanás. Amikor viszont a hiteltelenség elér egy küszöböt, a média már nem képes ellátni ellenőrző feladatait, vagyis pont az ellenkezője történik annak, mint amit először a konzervatív kiegyensúlyozást szorgalmazó értelmiség remélt, s mely koncepciónak idővel engedtek a szocialisták. S bár jelen pillanatban az ütközési pontok nem a pártok között húzódnak, azért létezik, még hozzá a naivitásukat felvállaló civilek és újságírók, valamint a politikusok között.